

אשר

ימים הנוראים בעידן קורונה

מנחת

סימן ז

צום יום הכיפורים לחולי קורונה

לשאלת רבים היות והיום הקדוש והנורא מתקרב ובא, ולצערנו הרב מגיפת הקורונה עדיין משתוללת במלוא עוזה, האם חולי הקורונה חייבים בצום יום הכיפורים, והאם יש מקום להקל אף למי שנמצא בבידוד.

הנה כבר פרסמתי את הנראה לענ"ד לפני תשעה באב, דאף שכתב המגן אברהם (סימן תקע"ו ס"ק ב') שאין מתענין בשעת המגיפה, להלכה אין להקל כלל לבריאים, וביארתי זאת באריכות, (עיין בקונטרס השבועי פר' ואתחנן תש"פ).

וק"ו שאין להקל לבריאים ביום הכיפורים, דאם בתשעה באב דרבנן אין להקל ק"ו ביום הכיפורים שאיסורו כרת. וכן גם לאלה שנמצאים בבידוד שחייבים להתענות ואין להקל להם אף לא לשיעורים, דרובם הגדול לא נדבקו במחלה, ואף אם נדבקו במחלה אינם סובלים אלא קלות ומעין מיחוש בעלמא.

ובאמת כבר נחלקו גדולי עולם, האם יש להורות לבריאים שלא להתענות בשעת המגיפה. רבים מן האחרונים הקילו בזה, וידוע הסיפור של הגר" סלנטר שביום הכיפורים עלה לבימה והורה לכולם לאכול ולשתות, והארכתי בזה (עיין לקמן סימן ט'), ועיין שם שכך הורו כמה מגדולי הדורות.

אך היו גם שהתנגדו להוראה זו, ובשו"ת ראשית בכורים להגאון רבי בצלאל הכהן מוילנא (ח"א סימן י' בהערה) כתב שבכל שלשת הפעמים שמגיפת החולירע התפשטה בוילנא (בשנת תקצ"ב, בשנת תר"ט ובשנת תרכ"ט) השלימו אלפים ורבעות את התענית ביוה"כ ולא אונה כל רע, ולא מת אף אחד מהם, ובשו"ת זכר יהוסף להגאון רבי יוסף זכריה שטרן שהיה מחשובי הפוסקים בליטא (או"ח ח"ב סימן רי"ג) כתב אף הוא שאין כל סכנה בצום לבריאים, וכתב שחשוב יותר לקצר את סדר התפילה ולשמור על מרחק בין איש לרעהו, ולא לבטל את התענית.

והמקור החשוב ביותר בשאלה זו הלא הוא מה שכתב הגרעק"א בקונטרס פסקים ותקנות (הנהגות ותקנות סימן כ' אות י"ז):

"יום כיפורים דאורייתא, ועל כן הגאב"ד והבד"צ יצ"ו אינן יכולים להקל באופן כללי בענין התענית. אולם כדי שלכל אחד תהיה הזדמנות לשאול בעצת רופא מיד עם הרגשת חולשה או שלשול ח"ו, יהיו שני רופאים נוכחים במשך כל היום בחדר הקהל בתור מקום מרכזי של כל בתי כנסיות דפה. הגאב"ד מזהיר עם זאת באזהרה גדולה, שלא לשמור בסוד אף את המקרה הקל ביותר ח"ו אף מעט מזער בהסתר, אלא לשאול מיד להרופא. והעובר על זה הרי הוא מתחייב בנפשו, ולא בנפשו בלבד כי יכול להיות תקלה על ידו ח"ו לנפשות אחרות, וסופו עומד ליתן דין על נפשו ועל נפשות אחרות, ונוסף לזה ביום הקדוש והנורא הזה שיהיה בעצמו מהעבירה הגדולה הזאת שהיא בכלל שפיכות דמים ביום הקדוש חלילה וחלילה".

הרי שלגבי תענית ביוה"כ היו מגדולי עולם שלא ראו כל מקום להקל לבריאים לבטל את התענית ביוה"כ. ולפיכך יש לדון בזה מצד דין חולה שיש בו סכנה ופיקוח נפש. ולאחר התייעצות עם רופאים בכירים, נראה לענ"ד.

מנחת

ימים הנוראים בעידן קורונה

אשר

מי שנדבק ונמצא חיובי, אך הוא מרגיש בטוב ואינו סובל מתסמינים או אף אם יש לו תסמינים קלים, אף אם ניטל ממנו חוש הטעם, חייב להתענות ואין להקל עליו.

אך זאת בתנאי שאינו בקבוצת סיכון גבוה, אבל אם הוא בקבוצת סיכון כגון שהוא סובל ממחלות רקע, לחץ דם גבוה או עודף משקל ניכר יש לו לשתות לשיעורין.

מי שחולה קשה הוי בכלל חולה שיש בו סכנה ומותר לו לאכול ולשתות לפי הצורך. אך באמת החולים הקשים על פי רוב כלל אינם מסוגלים לאכול. לא מיבעיא אלה שמונשמים, אלא אף אלה שאינם מונשמים, חלשים ותשושים הם כל כך שאכילתם מועטת ביותר ומזינים אותם דרך עירוי.

מי שיש לו תסמינים קשים כגון קוצר נשימה, חום גבוה, חולשה יתירה וכדו' אף שהוא בבית ואינו זקוק לעזרה נשימתית, מ"מ בכלל חולה שיש בו סכנה הוא ומותר לו לאכול ולשתות לפי הצורך. ואם הדבר מתאפשר יעשה כן לשיעורים.

והרופא כל בשר ומפליא לעשות, ישלח דברו וירפאם, ולא ישמע שוד ושבר בגבולנו, אין פרץ ואין יוצאת ואין צווחה ברחובותינו. תכלה שנה וקללותיה תחל שנה וברכותיה, ונזכה להיוושע ישועת עולמים במהרה בימינו אמן.

אשר

ימים הנוראים בעידן קורונה

מנחת

סימן ח

אחיות במחלקות הקורונה בצום יוה"כ

לשאלת האחיות העובדות במחלקת הקורונה בשערי צדק ובתי החולים ברחבי הארץ בענין התענית ביום הכיפורים הבא עלינו לטובה. אילו היה בידנו להוסיף אחיות ולקצר את המשמרות היה בזה פתרון חלקי. אך אין אפשרות זו קיימת מסיבות שונות עקב מצוקת כח אדם, עקב הצורך בהכשרה מיוחדת, ובעיקר עקב הזרימה הטבעית והיעילה של העבודה המצריכה עבודה רציפה.

נוסח השאלה:

1. האם מותר / חייבות האחיות לשתות לפני המשמרת שלה.
 2. האם ובאיזה תנאים מותר / חייבות / יכולות האחיות לשתות במהלך ההפסקה שלהן.
 3. האם ובאיזה תנאים מותר / חייבות / יכולות האחיות לשתות לאחר תום המשמרת, בהנחה שהם שתו בהיתר בהפסקה, ומה אם לא שתו בהפסקה.
 4. האם ובאיזה תנאים מותר / חייבות / יכולות האחיות לרחוץ בתום המשמרת.
- לאחר שיחות ארוכות עם רופאים ומנהלים של מחלקות אלה ועם אחיות, וגם עם חולים שהיו מאושפזים במחלקות, נראה להלכה ולמעשה.

האחיות המתחילות משמרת ערב יוה"כ אחה"צ ולא תוכלנה להפסיק עד כניסת החג, ישתו ככל יכולתן וצרכן לפני תחילת המשמרת, כדי שיתחילו את משמרתן כאשר הן רוויות. האחיות המתחילות משמרת בעיצומו של יום הכיפורים, תשתנה לשיעורים לפני תחילת המשמרת כדי שיתחילו את משמרתן רוויות לפחות חלקית, ויוכלו לתפקד כראוי ביעילות ובצלילות הדעת. כל האחיות כולן ישתו בשעת ההפסקה לפי הצורך.

ויסוד הדברים מה שברור שיש צורך חיוני ביותר שהאחיות ישתו כל הצורך, גם למנוע סכנת התייבשות מעצמן, כי בעבודה מאומצת בחליפות המיוחדות הסגורות הרמטית, שגורמות הזעת יתר ואיבוד נוזלים, ללא כל יכולת לשתות במשך שעות רבות אכן יש סכנת התייבשות. ואכן שמעתי מחלק מהאחיות שלקראת סוף מחצית המשמרת לאחר מספר שעות במחלקה הן מרגישות תשישות, סחרחורת ועילפון.

אך מלבד מה שיש לחשוש סכנה לאחיות יש לחשוש יותר לחשוש סכנה לחולי הקורונה שחלקם חולים מאד, ונפשם תלויה להם מנגד. וטעות קלה של האחיות יכולה חלילה להביא לידי אובדן נפש.

אשר

ימים הנוראים בעידן קורונה

מנחת

ויש צורך חיוני שאחיות אלה יהיו במיטבן בכוחות הגוף וצלילות הדעת. וכידוע שאף התייבשות קלה יכולה לגרום לטשטוש ולפגיעה מסויימת בשיקול דעת, ובעבודה כ"כ מאומצת המעטות מצויה.

ומשום כ"ז נראה דכאשר יוצאות הן מן המחלקה לאחר שעות של עבודה והזעת יתר חייבות הן לשתות שתיה רוויה, וא"א כלל להסתמך על שיעורים, גם משום שבזמן הקצר של ההפסקה א"א כלל לקבל כמות ניכרת של נוזלים בשתיה לשיעורים.

וברור שמדובר בפקו"ג, ופקו"ג דוחה אכילה ביום הכיפורים וכל המצוות כולן.

אמנם לפי מה שביארתי בשו"ת מנחת אשר (ח"ג סימן י"ג) דעיקר ההלכה בצירוף שיעור שתיה הוא בכדי שתיית רביעית וכל שלא שתה מלא לוגמיו בכדי שתיית רביעית הוי כשתיה לשיעורים, ראוי במקום האפשר דכאשר האחיות שותות בהפסקה, תשתנה כארבעים סמ"ק וישהו כחמש שניות בין שתיה לשתיה.

אך כאשר אדם מרגיש מעולף מצמאון יש ואין דעתו מתיישבת עליו משתיה מועטת בהפסקות, ובכה"ג תשתנה לפי הצורך, וכאשר דעתן מתיישבת קמעא תשתנה כנ"ל בהפסקות.

ויסוד דברינו, דאף שהשו"ע (תרי"ב ס"ז) הביא שתי דעות בענין צירוף שיעור שתיה, שיטה ראשונה שהשיעור הוא כדי שתיית רביעית ושיטה שניה דאף בשתיה הוא בכדי אכילת פרס, עיקר ההלכה כשיטה ראשונה, כידוע דבכל מקום שכתב שיטה ראשונה בסתם ושיטה שניה ב"א, עיקר ההלכה כשיטה ראשונה, וכך כתב המשנה ברורה (שם ס"ק ל"א).

וכך נראה ביאור מה שכתב בשו"ע (סימן תרי"ח ס"ח):

"וישקוהו פחות מאותו שיעור, וישהו בין שתיה לשתיה כדי אכילת ארבעה ביצים, ולפחות ישהו בין שתיה לשתיה כדי שיעור שתיית רביעית".

וכוונתו דלכתחלה ודאי יש להמתין בין שתיה לשתיה כדי אכילת פרס במקום דאפשר, אבל "לפחות ישהו בין שתיה לשתיה כדי שיעור שתיית רביעית", וזה מעיקר הדין.

וכבר ביארתי שם את הנראה לענ"ד דכדי שתיית רביעית אינו אלא זמן קצר ביותר, וברוב המשקין אין אדם שוהה בכדי שתיית רביעית אלא כשנים או שלשה שניות, ומשו"כ נראה דבשהיית כחמשה שניות הוי יותר מכדי שתיית רביעית. ובשעת הדחק כנידון דידן יש להקל בזה.

אשר

ימים הנוראים בעידן קורונה

מנחת

ב

ולגבי השאלה האם מותר להן להתקלח בבית החולים בגמר המשמרת.

לפי הוראות רשויות הבריאות לאחר שעות רבות של שהיה בתוך המחלקה וחשיפה לחולים, על אף חליפת המגן וכל אמצעי הזהירות יש בכל זאת חשש שמא האחות נושאת את הנגיף על גופה, שערותיה, וכדו', ולפיכך האחות נדרשת להתקלח בבבית"ח טרם יציאתה לביתה. הסבון שבו היא נדרשת להשתמש איננו סבון קוסמטי עם ריח נעים אלא סבון רפואי עם ריכוז גבוה של אלקוהול.

הנה כלל גדול באיסור רחיצה ביוה"כ שלא אסרו אלא רחיצה של תענוג. ולא אסרו רחיצה להעביר לכלוך. וכמפורש בשו"ע (סימן תרי"ג ס"א), ועל סמך הנחה פשוטה זו נקבעו כמה הלכות בשו"ע כמבואר (שם סעיף א' – ג' – ה' – ח') ויתירה מזו מבואר דאף רחיצה בעלמא התירו לאיסטנים (ס"ד) ולכלה כל שלשים יום (ס"י).

אלא שכתב הרמ"א (ס"ד) שנהגו להחמיר באיסטנים. ובמשנ"ב (ס"ק כ"ו) כתב בשם החיי אדם שנהגו להחמיר בכלה כיון שהחתן נמצא רוב היום בבית הכנסת ואינו רואה את הכלה ואין חשש שתתגנה עליו, עי"ש.

ואם הקילו טובא בכל רחיצה שאינה של תענוג, ק"ו שיש להקל במקלחת זו שאינה לשם תענוג כלל. וגם הסבון שבו משתמשים אינו נעים לגוף כסבון הקוסמטי שמשתמשים בו תדיר. ברור כשמש שבשאר ימות השנה האחיות היו מעדיפות שלא להתקלח בבית החולים בסבון זה, ומ"מ אין זו רחיצת תענוג.

וק"ו ב"ב של ק"ו כאשר מדובר בתקנה שנועדה למנוע התפשטות המגיפה שיש בה סכנה לרבים, וגם להגן על בני משפחתן של אחיות יקרות אלה שמוסרות את נפשן בעבודה שיש בה סיכון, ועבודה זו קשה מנשוא, יש להקל שאכן תתקלחנה טרם יציאתן מבית"ח.

אך ראוי להשתדל להתקלח במיעוט תענוג, ככל האפשר.

אשר

ימים הנוראים בעידן קורונה

מנחת

סימן ט

בהוראת הגר"י סלנטר בימי המגיפה

כבוד ידי"נ הרה"ג המצויין...

במה שרצה לחדש דכאשר מחלת השפעת שכיחה ורבים החולים יש להקל בצומות לפי מה שידוע שפסק הגר"י סלנטר בימי מגפת החולירע שאף הבריאים יאכלו ואף נהג בעצמו היתר ובעיצומו של יוה"כ עלה על הבימה ואכל לעיני כל ההמון, ואף ביו"כ החמור נהג כן במקום שיש חשש פקו"נ, וחידש כת"ר דק"ו בשאר הצומות דאף החולה שאב"ס פטור מן הצום כמבואר בסימן תקנ"ד ס"ו, ושכך יש לנהוג בשעה שהשפעת שכיחה.

ולענ"ד אין מקום להוראה זו מחדא ותרי טעמי, ואבאר.

הנה כל סיפור הדברים אודות הפסק של מרנא הגר"י סלנטר לא נתברר אצלי כלל, ויש גרסאות שונות בענין זה. אמנם בהרבה מספרי ספורי המעשיות הביאו גירסה זו שכתב מע"כ ובספר מקור ברוך (ח"ב פרק י"א) כתב דהגרי"ס עלה לבימה עם כוס יין ומזונות וקידש ואכל, ואם אכן קידש בהכרח שאכל כשיעור כדי שיהיה קידוש במקום סעודה דהאוכל פחות מכשיעור אינו מקדש, והרי זה תימה גמורה לומר שאכל כשיעור דהלא אף החולה צריך לאכול פחות מכשיעור כמבואר (בסימן תרי"ח ס"ו).

אמנם יש ליישב דהלא שיעור קידוש במקום סעודה בכזית, אך שיעור אכילה ביוה"כ בכותבת, וא"כ אכילת כזית עדיין הוי פחות מכשיעור. ויש לפלפל.

ועוד יש לתמוה בסיפור זה דלהלכה קי"ל דחולה האוכל ביוה"כ פטור מלקדש כמבואר בסוס"י תרי"ח במג"א, בשו"ע הרב, בחיי אדם ובמשנה ברורה (ס"ק כ"ט), עי"ש. ודוחק לומר שהגרי"ס נקט כדברי הגרעק"א (סימן תרי"ח) דחולה שיש בו סכנה האוכל ביו"כ שחל בשבת צריך לקדש. (ואכן בשנת תר"ט חל יוה"כ בשבת).

ובספר תנועת המוסר בפרק על חיי הגרי"ס כתב גם הוא כנ"ל אך בהערות כתב שלדברי בנו של הגרי"ס פסק לאכול פחות מכשיעור. ועוד הביא מספר אחד דאף שפסק לאחרים שיאכלו, הוא עצמו לא אכל כלל. הרי שיש מבוכה גדולה בכל פרטי הענין, ובכלל אין לסמוך להלכה כלל על ספורי מעשיות ואין לנו אלא דברי הפוסקים מנחילי מורשה ולא זולתם.

ובספרי התשובות של התקופה ידעתי כמה מקורות. בשו"ת מצפה אריה להגאון ר' אריה ליב ברודא אב"ד לבוב (או"ח סימן מ"א) כתב שבילדותו בגרודנא שמע שבילנא היה פולמוס גדול כאשר הגרי"ס פסק שכל בני הקהילה

אשר

ימים הנוראים בעידן קורונה

מנחת

יאכלו אף הבריאים וגדולי העיר התנגדו לו (ובספר תנועת המוסר הנ"ל הביא שהגאון ר' בצלאל הכהן מחה ברבים נגד הפסק), ולדבריו פסק הגרי"ס שיאכלו פחות מכשיעור עי"ש.

ובשו"ת הרב"ז להג"ר בנימין זאב שאפראן זצ"ל (סימן י"א) הביא שהגרי"ס נתן עצה לאסור מערב יוה"כ את כל האוכל בקונם ושוב אין איסור חל על איסור כדי להינצל מאיסור כרת דיוה"כ, והגר"ז פקפק בעצה זו. במסגרת זהב על הקיצור שו"ע כתב גם הוא עצה זו בשם הגרי"ס וכתב שכל גאוני דורו נחלקו עליו, ועיין עוד בשו"ת אגרות משה (או"ח חלק ג' סימן צ"א) שכתב גם הוא שהגרי"ס התיר לכל בני העיר לאכול ביום הכיפורים ולא הזכיר את ענין הקונם.

הרי לן מבוכה בענין סיפור זה גם בספרי השו"ת.

אך עצם ההוראה שגם הבריאים יאכלו פחות מכשיעור בשעת המגיפה ביוה"כ, כבר הורה זקן החתם סופר בשו"ת (ח"ו סי' כ"ג) וכ"כ בשו"ת מצפה אריה שם שכך הורה הגאון בעל שואל ומשיב בשעת המגיפה בשנת תרל"ג, הרי דאף אם לא נדע בבירור מה וכיצד הורה הגר"י סלנטר, מ"מ כבר מצינו פסק זה בדבריהם של עמודי ההלכה מלבד הגרי"ס כמבואר.

והמשנ"ב בבה"ל (סימן תקנ"ד ס"ו) הביא מספר פתחי עולם שפסק כן בתשעה באב שבשעת המגיפה יאכלו פחות מכשיעור והארכתי בדבריו במק"א.

אמנם אין לדמות כלל את מגיפת החולרע שבה עסקו כל הגדולים הנ"ל למחלת השפעת בזמה"ז, דמגיפת החולרע הפילה אלפים ורבבות חללים ולא היה בידם אמצעים להירפא ממנה, וכמחלת הראתן בימי חז"ל שחששו להידבק בה באופן מופלג ביותר כמבואר בכתובות (ע"ז ע"ב) דר' זירא לא הוי יתיב בזיקיה ור' אמי ור' אסי לא הוי אכלי ביצים שעברו במבוי שלהם, כך חרדו להדבק במגיפת החולרע, וכמבואר בספר פתחי עולם שם שגזרו שאיש לא יצא מפתח ביתו, ומי שצריך לצאת יכסה את פיו ואפו בבגד, עי"ש. ואין זה דומה כלל למחלת השפעת בזמנינו לא מצד חשש ההדבקה ולא מצד הסכנה שבמחלה, דמעשים בכל יום שאנשים חולים בשפעת ואין צוחה ברחובותנו, ואין השפעת נתפסת כסכנת נפשות.

ובאמת מצינו מי שחולק על החת"ס אף במגיפת החולרע, עיין שו"ת ראשית ביכורים שמעיד שאלפים צמו בוילנא ואף אחד לא ניזוק ולכן דעתו שחלילה להקל לבריאים, והביאו בשד"ח (חלק ט' מערכת יוה"כ סימן ג' אות ד') ועיין מש"כ בזה, ועיין עוד בזכר יהוסף להגרי"ז שטערן (ח"ד סימן רי"ג) שגם הוא האריך לטעון שאין הצום מסוכן בשעת המגיפה ואסור לבריאים לאכול ולשתות, עי"ש. ומ"מ נראה דבשפעת אין להקל אף בשאר הצומות.

וכבר הורה זקן בפסקים ותקנות הגרעק"א (הנהגות ותקנות סימן כ' אות י"ז) כתב דכיון דיוה"כ מן התורה אינו יכול להקל לבריאים, עי"ש.

אשר

ימים הנוראים בעידן קורונה

מנחת

ואף שאמרו שלא גזרו תענית במקום חולי, אין לנו אלא כשחולה בפנינו ולא מצינו שהקילו בצומות שמא יחלה, ואין ללמוד הלכה זו ממה שהקילו כע"ז בפקו"נ כמבואר בתרי"ח ס"א בבה"ל דפקו"נ שאני דכל שיש בו אף ספק פקו"נ דוחה את כל איסורי התורה והארכתי במק"א (שו"ת מנחת אשר ח"א סימן כ"ז) להוכיח מדברי הפוסקים לדורותיהם דמצינו דאף פקו"נ עקיף דוחה כל איסורי תורה, ואין זה ענין כלל לחשש שמא יפול למשכב שאין בו סכנה, ובפרט שאין כל יסוד להניח שהצום יכול לגרום בדרך כלשהי לסיכוי יתר לחלות בשפעת.

אך ההבדל העיקרי בין מחלת הכולרע למחלת השפעת הוא, שמחלת הכולרע פוגעת בכלי העיכול וגורמת לשילשולים קשים וגורמת להתייבשות ולחוסר תזונה, ולכן פסקו בצדק שיאכלו וישתו, משא"כ במחלת השפעת, וכז"פ.

ומשום כל זה נראה דאין יסוד כלל להוראה הנ"ל, ואף בזמן שרבים חולי השפעת כל שלא חלה חייב להתענות כדין ואין להקל בו אף לשיעורים.

ביקרא דאורייתא

אשר וייס

אשר

ימים הנוראים בעידן קורונה

מנחת

סימן י

נטילת לולב בכפפות

לשאלת רבים בקהילות שברוסיה ומזרח אירופה שרבים מעמי הארץ אין להם ארבעת המינים משלהם, והם יוצאים ידי חובתן בנטילת לולב של הקהילה, והם עוברים לפני הגבאי כבני מרון וכל אחד מברך ונוטל ומנענע בתורו. בשנה זו מחשש הידבקות בקורונה ע"י ידי נגיעה באתרוג שיד הכל ממשמשים בו, הציעו שכל אחד ילבוש כפפות לפני שנוטל לידיו את הד' מינים כדי למנוע העברת הנגיף ע"י מגע, ושאלת רבים האם יוצאים בכך מצות נטילת לולב.

הנה מבואר בשו"ע (סימן תרנ"א ס"ז):

"אם עשה בית יד ונתן בו הלולב ונטלו, שפיר דמי, דלקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה, ובלבד שיחא דרך כבוד, אבל אם אינו דרך כבוד, כגון שנתן הלולב בכלי, ונטלו, לא יצא, ואם כרך עליו סודר, ונטלו או שכרך סודר על ידו, ונטלו, י"א דלא יצא. הגה: ונהגו להחמיר להסיר התפילין (מהרי"ל) וטבעות מידם, אבל מדינא אין לחוש הואיל ואין כל היד מכוסה בהן (אגודה פ' מקום שנהגו)".

ומקור הלכה זו בסוכה (ל"ז ע"א):

"אמר להו רבה להנהו מגדלי הושענא דבי ריש גלותא. כי גדליתו הושענא דבי ריש גלותא שיירי ביה בית יד, כי היכי דלא תיהוי חציצה. רבא אמר כל לנאותו אינו חוצץ. ואמר רבה לא לינקיט איניש הושענא בסודרא, דבעינא לקיחה תמה, וליכא".

ובטעם הפסול נחלקו הראשונים, י"א משום חציצה, ודעת הר"ן דאין בזה פסול חציצה אלא דלא הוי לקיחה תמה, ושני הטעמים כתב המשנה ברורה (ס"ק ל"ב) ובשער הציון (סק"מ).

ובמשנה ברורה (ס"ק ל"ג) כתב: "וה"ה אם לבש בתי ידים על ידיו".

ועוד מבואר שם בשער הציון שדעת הר"ן דכל שבטל לידיו יוצא ידי חובתו ולפיכך כתב הבית יוסף בשו"ע דאם כרך סודר על ידיו י"א דלא יצא אף שזה עיקר ההלכה, עי"ש.

ומ"מ נראה דאם טעם הפסול משום חציצה אין כאן לקיחה ובודאי פסול אף בשאר הימים, ואף אם טעם הפסול משום לקיחה תמה נראה דפסול. וכבר כתבו התוס' (סוכה כ"ט ע"ב ד"ה בעינן) דאף דפסול חסר אינו נוהג אלא ביום הראשון אין זה משום דלא בעינן לקיחה תמה אלא ביום הראשון, דהלא אף מה שארבעת המינים מעכבים זה את זה משום שאין זה לקיחה תמה, והרי הם מעכבין זה את זה בכל ימי החג, אלא דכל דהוי מעיקר הלקיחה נוהג כל שבעה, וכל שאינו מעיקר הלקיחה נוהג רק ביום הראשון, וכן הוא במשנה ברורה (סימן תרמ"ח ס"ק ל"ה). ונראה לפי דבריהם, דכל פסול זה שנוטל בסודר דהוי חסרון בעצם הלקיחה נוהג כל שבעה.

ומשום כן נראה דאין ליטול ד' מינים כאשר לובשים כפפות, ואם חוששים מהידבקות במחלה ידאגו לכך שכל אחד ואחד יחטא ידיו היטב בחומר חיטוי אלקוהולי לפני ואחרי שהוא נוטל.

ביקרא דאורייתא

אשר וייס

אשר

ימים הנוראים בעידן קורונה

מנחת

סימן יא

אם יש להתפלל לרפואת מי שבפשעו נדבק במחלה

כבוד תלמידי אהובי האברך המופלא

הרה"ג ר' אברהם קאטץ שליט"א

במה ששאל לדעתי במי שנהג ברשלנות גמורה ובבואו בין אנשים לא שמר מרחק ולא לבש מסכה ונדבק בקורונה ומצבו חמור, אם ראוי להתפלל לרפואתו. ומע"כ ביסס שאלתו על דברי הגמ' בעירובין (כ"ט ע"ב):

"תנו רבנן לא יאכל אדם בצל מפני נחש שבו. ומעשה ברבי חנינא שאכל חצי בצל וחצי נחש שבו, וחלה ונטה למות, ובקשו חבריו רחמים עליו וחיה, מפני שהשעה צריכה לו".

ולכאורה יש לתמוה במה שאמרו שחבריו בקשו עליו רחמים מפני שהשעה צריכה לו, דמשמע הא לאו הכי לא היו מבקשים עליו רחמים. ומצינו בזה שני ביאורים שיש ביניהם נפ"מ להלכה:

א. כתב הריטב"א "ואף על פי שכדאי היה לחוב בעצמו שעבר על דברי חכמים".

ב. בהגהות היעב"ץ כתב שאילולי שהשעה צריכה לו לא היו מתפללים עליו "מפני שגרם רעה לעצמו והכניס עצמו בסכנה, נתחייב בנפשו".

הרי שלדברי שניהם, אכן אילולי שהשעה צריכה לו, לא היו מתפללים לרפואתו, אלא שנחלקו בטעם הדברים, לדברי הריטב"א משום שעבר על דברי חכמים, ולדעת היעב"ץ משום שהכניס עצמו לסכנה.

ונפ"מ לגבי נ"ד, דלפי דברי הריטב"א בנידון דידן, לא עבר על דברי חכמים. שהרי לא מדובר על תקנת חז"ל כמו איסור גילוי, אך לפי היעב"ץ גם בנידון דידן הכניס עצמו לסכנה ואין ראוי להתפלל בשבילו.

ושאל מע"כ אם צריך לחשוש לדברי היעב"ץ ולהמנע מלהתפלל לרפואתו. וטרם אבאר דעתי, תמה אני על ניסוח השאלה, דמשמע מיניה דבמקום ספק יש לחשוש לחומרא לדברי היעב"ץ ולא להתפלל, הלא פשוט דאם יש ספק בדבר ודאי יש להחמיר ולהתפלל לרפואת החולה, דמה עבירה יש להתפלל על החולה, אף אם פשע במחלתו. ומאידך אמרו "כל שאפשר לו לבקש רחמים על חברו ואינו מבקש נקרא חוטא" (ברכות י"ב ע"ב), וכבר הארכתי במצוה זו לבקש רחמים על החולה במנחת אשר במדבר (סימן כ"ג), עי"ש.

אך מלבד זאת פשיטא לי שמצוה גדולה להתפלל ולבקש רחמים גם על מי שפשע ונסתכן, מתרי ותלת טעמי:

א. כיון שיש בזה שני טעמים ושתי דעות, פשוט שדברי הריטב"א מגדולי רבותינו הראשונים מכריעים כנגד דעת היעב"ץ, שגדול מרבן שמו, אך בכל מקום בהלכה נקטינן כדברי הראשונים כנגד האחרונים שלא ראו דבריהם, ובפרט בנידון דידן, שלשיטת הריטב"א יש להחמיר ולהתפלל לרפואתו.

אשר

ימים הנוראים בעידן קורונה

מנחת

ב. הלא שערי תירוצים לא ננעלו, והלא שאלה זו לא נשאלה ע"י רש"י ותוס' וכל שאר רבותינו הראשונים, ולא מצינו התייחסות לשאלה זו אלא בדברי הריטב"א בלבד. ונראה שלא ראו בזה כל קושיא, וכשאינן קושיא לא צריך לתרץ.

וע"כ נראה שכל שאר הראשונים פירשו כמ"ש בקרן אורה שם שכונת חז"ל שתפילת חבריו נתקבלה ור"ח זכה לרפואה וחיים מפני שהשעה צריכה לו.

וכך משמע מפשטות לשון הגמ' שלא אמרו "ובקשו עליו חבריו מפני שהשעה צריכה לו", אלא אמרו "ובקשו חבריו רחמים עליו וחיה, מפני שהשעה צריכה לו". והרבותא דאעפ"י שנגזרה הגזירה וכבר נטה למות, מ"מ נתקבלה תפלתם משום שהשעה צריכה לו.

ג. הלא שאלה זו שאל גם רבינו המהרש"א שם, וכתב לפרש דאף שרב חנינא בן דוסא היה בעל מעשה ותפילותיו תמיד נתקבלו (עיין ברכות ל"ד ע"ב), לא התפלל על עצמו כיון שהשעה צריכה לו, וחבריו הם שביקשו עליו, עי"ש בפירושו המחודש.

ולפי פירוש המהרש"א אף מי שעבר על דברי חכמים ראוי להתפלל לרפואתו, ולא כדברי הריטב"א. ולולי דברי המהרש"א היה נראה בדרך אפשר שאין הכונה לרבי חנינא בן דוסא אלא לרבי חנינא בר חמא, ואפשר דכיון שהיה בקי ברפואות כמבואר ביומא (מ"ט ע"א) ובירושלמי שבת (ע"ה ע"ב – ע"ו ע"א) ושם בירושלמי (ע"ו ע"ב) נתן רפואה לריב"ל כדי לרפאותו. וגם היה בקי במיני הנחשים כמבואר במס' תרומות בירושלמי (מ"ג ע"ב). ואפשר שרבי חנינא אמר לחבריו לפי בקיאותו בנחשים ובתורת הרפואה שאין כל חשש לחייו, ואעפ"כ לא סמכו חבריו על חכמתו והרבו בתפילה מפני שהשעה צריכה לו.

ומ"מ נראה עיקר להלכה שאין לקבוע הלכה בענין חמור שכזה להמנע מלהתפלל לרפואתו של אדם מישראל, עפ"י דברי אחד הראשונים, כאשר כל שאר הראשונים לא עסקו בענין זה, ושערי תירוצים לא ננעלו. הלא יסוד ההלכה הוא שלחנו הערוך של הבית יוסף שעליו פרס משה רבינו את המפה, ולא מצינו בדבריהם הלכה זו.

ומשו"כ נראה פשוט להלכה דאף כאשר האדם הסתכן בפשיעתו, וגם כאשר עבר על דברי חכמים, ודאי עשה תשובה, וחייבין להתפלל ולהעתיר לרפואתו. רפאנו ה' ונרפא, הושעינו ונושעה, שבורא רפואות ישלח דברו וירפא כל חולי עמו ישראל וימנע מגפה מנחלתנו, ונזכה לבשורות טובות ישועות ונחמות.

באהבה יתירה

ובברכת כתיבה וחתימה טובה

אשר וייס

